

ساختار و تشکیلات مدیریت حوادث و بلایا

ایران

Yousof Akbari Shahrestanaki

MSc.C Nursing

PhD candidate of Health in Emergency & Disasters

USWR - Tehran-IRAN

اهمیت و ضرورت مدیریت واحد حوادث و بلایا (بحران)

□ بررسی ادبیات نظری و علمی مدیریت بحران نشان می‌دهد که تنظیم الگوی مدیریت واحد و دارای مسولیت و قدرت می‌تواند نقش موثری در رهبری امور در قبل، حین و بعد از بحران داشته باشد.

اهمیت مدیریت هماهنگ و منسجم حوادث و بلایا

- ایجاد وحدت رویه و هماهنگی بین سازمان‌ها
- جلوگیری از تعدد مسئولیت‌ها بین سازمان‌ها (در حال حاضر ۲۹ سازمان و دستگاه دارای وظیفه قانونی در امور مدیریت حوادث و بلایا هستند)
- استقرار تشکیلاتی منسجم و با صلاحیت
- جلوگیری از اتلاف منابع مالی و انسانی
- ارتقای کمی و کیفی نیروهای عمل کننده در فرایند مدیریت
- بالا بردن فرهنگ ایمنی و استفاده از مشارکت‌های مردمی

سیر تکوین تاریخی و مبانی قانونی تشکیلات مدیریت بحران در ایران

□ سیر تحول سیستم مدیریت بحران نشان می‌دهد که تلاش برای تامین ایمنی و استقرار سیستم مدیریت بحران در کشور از دغدغه‌های همیشگی بوده و دستگاه قانون گذار بارها در این حوزه به وضع قانون پرداخته است.

■ قبل از انقلاب اسلامی

■ بعد از انقلاب اسلامی

دوره	تاریخ	اقدام انجام شده
قبل از پیروزی انقلاب اسلامی	۱۳۳۷	تشکیل سازمان دفاع غیرنظامی کشور
	۱۳۴۵	قبول عضویت سازمان دفاع غیرنظامی ایران در سازمان بین المللی دفاع غیرنظامی جهانی
	۱۳۵۱	تصویب اصلاح قانون سازمان دفاع غیرنظامی کشور
	۱۳۵۲	آیین نامه ایمنی انبارهای کالا
	۱۳۵۶	تصویب «قانون اصلاح مواد (۲) و (۴) قانون سازمان دفاع غیرنظامی کشور
بعد از پیروزی انقلاب اسلامی	۱۳۵۷	شکل گیری بخش امداد در جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران
	۱۳۵۹	«لایحه قانونی راجع به ادغام سازمان های امدادی ملی و بسیج غیرنظامی و دفاع غیرنظامی در سازمان بسیج ملی»
	۱۳۵۹	لایحه قانون تشکیل سازمان بسیج ملی
	۱۳۶۱	تصویب اساسنامه سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و پیش بینی وظایف مرتبط با مدیریت بحران در اساسنامه
	۱۳۶۹	تشکیل ستاد حوادث غیرمترقبه کشور
	۱۳۷۰	تشکیل «کمیته ملی کاهش اثرات بلایای طبیعی»
	۱۳۷۸	قانون برنامه سوم توسعه کشور ماده (۱۸۱)
	۱۳۷۹	شکل گیری سازمان امداد و نجات در جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران
	۱۳۸۲	«طرح جامع امداد نجات کشور»
	۱۳۸۳	تشکیل ستاد پیشگیری و مدیریت بحران در حوادث طبیعی و سوانح غیر مترقبه
	۱۳۸۴	ابلاغ سیاست های کلی پیشگیری و کاهش مخاطرات توسط مقام معظم رهبری
	۱۳۸۷	قانون تشکیل سازمان مدیریت بحران کشور
	۱۳۸۸	تصویب آیین نامه اجرایی قانون تشکیل سازمان مدیریت بحران کشور

تشکیل سازمان مدیریت بحران کشور

■ قانون تشکیل سازمان مدیریت بحران کشور مشتمل بر ۱۵ ماده و ۱۰ تبصره که در جلسه مورخ ۳ دیماه ۱۳۸۶ کمیسیون اجتماعی مجلس شورای اسلامی طبق اصل ۸۵ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران تصویب گردید.

□ مجلس با اجرای آزمایشی آن به مدت ۵ سال موافقت نموده و به تایید شورای نگهبان رسید.

شورای عالی مدیریت بحران کشور

■ جهت هماهنگی فعالیتهای دستگاهها و نهادهای وابسته به قوای سه گانه، نیروهای مسلح و کلیه نهادها و دستگاههای تحت نظر مقام معظم رهبری و تصویب مقررات و ضوابط حاکم بر مدیریت بحران در مراحل چهارگانه، تشکیل گردید.

□ رئیس شورای عالی: رئیس جمهور

□ دبیر شورای عالی: رئیس سازمان مدیریت بحران کشور

□ تشکیل جلسه: هر سال ۲ بار + وقوع شرایط اضطراری

سازمان مدیریت بحران کشور

■ جهت ایجاد مدیریت یکپارچه در امر سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، ایجاد هماهنگی و انسجام در زمینه‌های اجرایی و پژوهشی، اطلاع‌رسانی متمرکز و نظارت بر مراحل مختلف مدیریت بحران و ساماندهی و بازسازی مناطق آسیب‌دیده و استفاده از همه امکانات و لوازم مورد نیاز (وزارتخانه‌ها، مؤسسات و شرکت‌های دولتی و عمومی، بانک‌ها و بیمه‌های دولتی، نیروهای نظامی و انتظامی، مؤسسات عمومی غیر دولتی، شوراهای اسلامی، شهرداری‌ها، تشکلهای مردمی، مؤسساتی که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر نام است، دستگاه‌های تحت امر مقام معظم و نیروهای مسلح در صورت تفویض اختیار معظم له)، جهت بهره‌مندی بهینه از توانمندی‌های ملی منطقه‌ای و محلی در مواجهه با حوادث طبیعی و سوانح پیش‌بینی نشده تشکیل گردیده است.

هدف تشکیل سازمان مدیریت بحران کشور

نظارت

اقدامات مراحل
چهارگانه

امکانات مورد نیاز
تمامی ذینفعان

هماهنگی و انسجام

مسایل اجرایی

اقدامات پژوهشی

اطلاع رسانی
متمرکز

مدیریت یکپارچه

سیاست گذاری

برنامه ریزی

سازمان مدیریت بحران کشور

□ سازمانی وابسته به وزارت کشور است

□ رئیس این سازمان به پیشنهاد وزیر کشور تعیین می شود

شورای هماهنگی

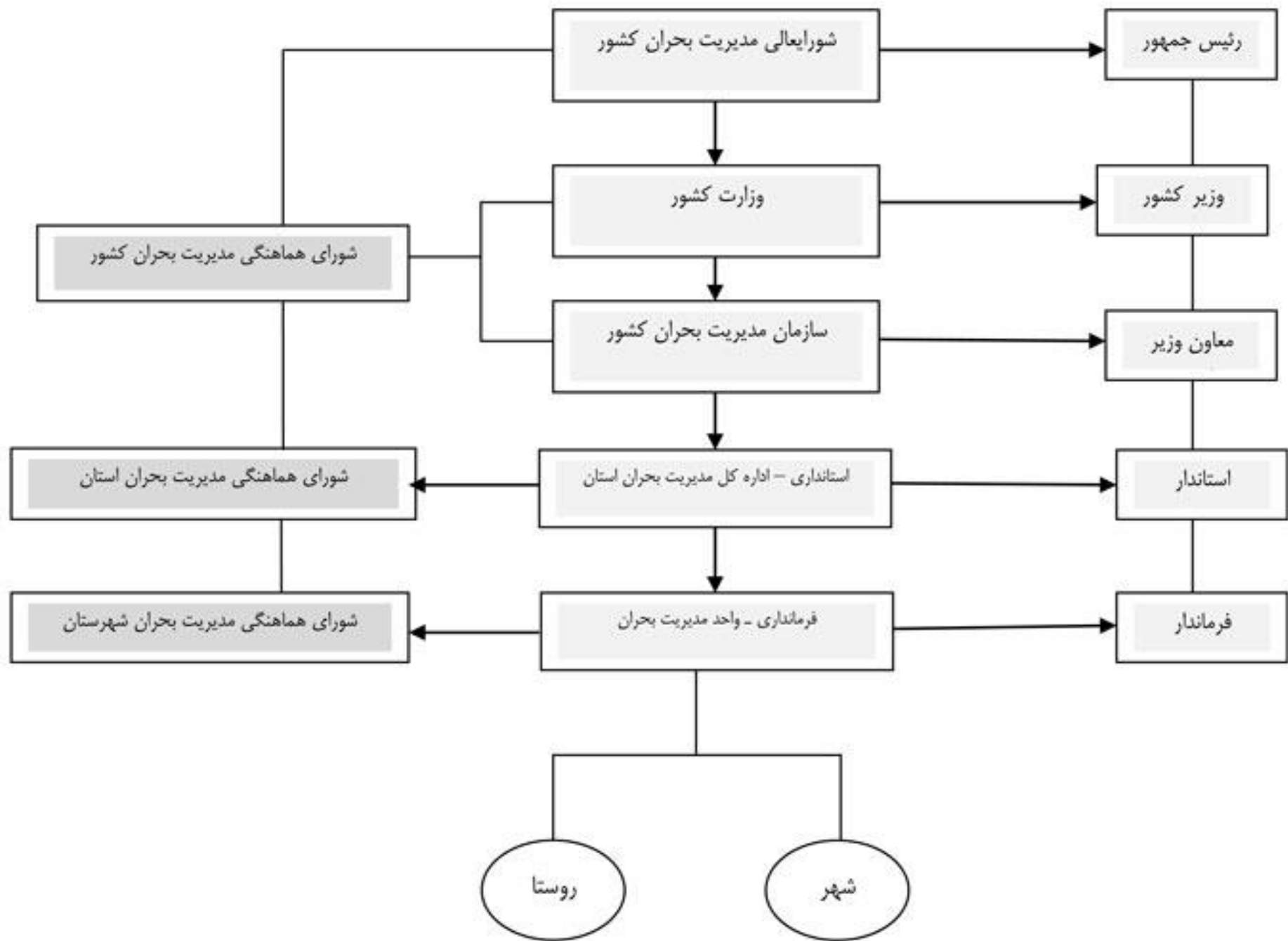
□ شورای هماهنگی مدیریت بحران به ریاست رئیس سازمان و با عضویت نمایندگان تام‌الاختیار در سطح معاونت دستگاه‌ها و نهادهای ذیربط به منظور هماهنگی فعالیت‌های مربوط به مراحل چهارگانه مدیریت بحران و بررسی و تأیید سیاست‌ها و نظارت بر عملکرد کارگروه‌ها تشکیل می‌شود.

شورای هماهنگی

□ در استان‌ها و شهرستان‌ها، "استاندار و فرماندار" ریاست شورای هماهنگی را به عهده دارند.

■ معاون امور عمرانی استاندار و معاون فرماندار به ترتیب جانشین استاندار و فرماندار در شورای هماهنگی مدیریت بحران استان و شهرستان خواهند بود.

□ در شهر تهران، شورای هماهنگی به ریاست شهردار تهران تشکیل می‌شود.

زنجیره هماهنگی و مدیریت خطر کشور

شورای عالی مدیریت بحران کشور

شورای هماهنگی مدیریت بحران

سازمان مدیریت بحران

کارگروه سلامت

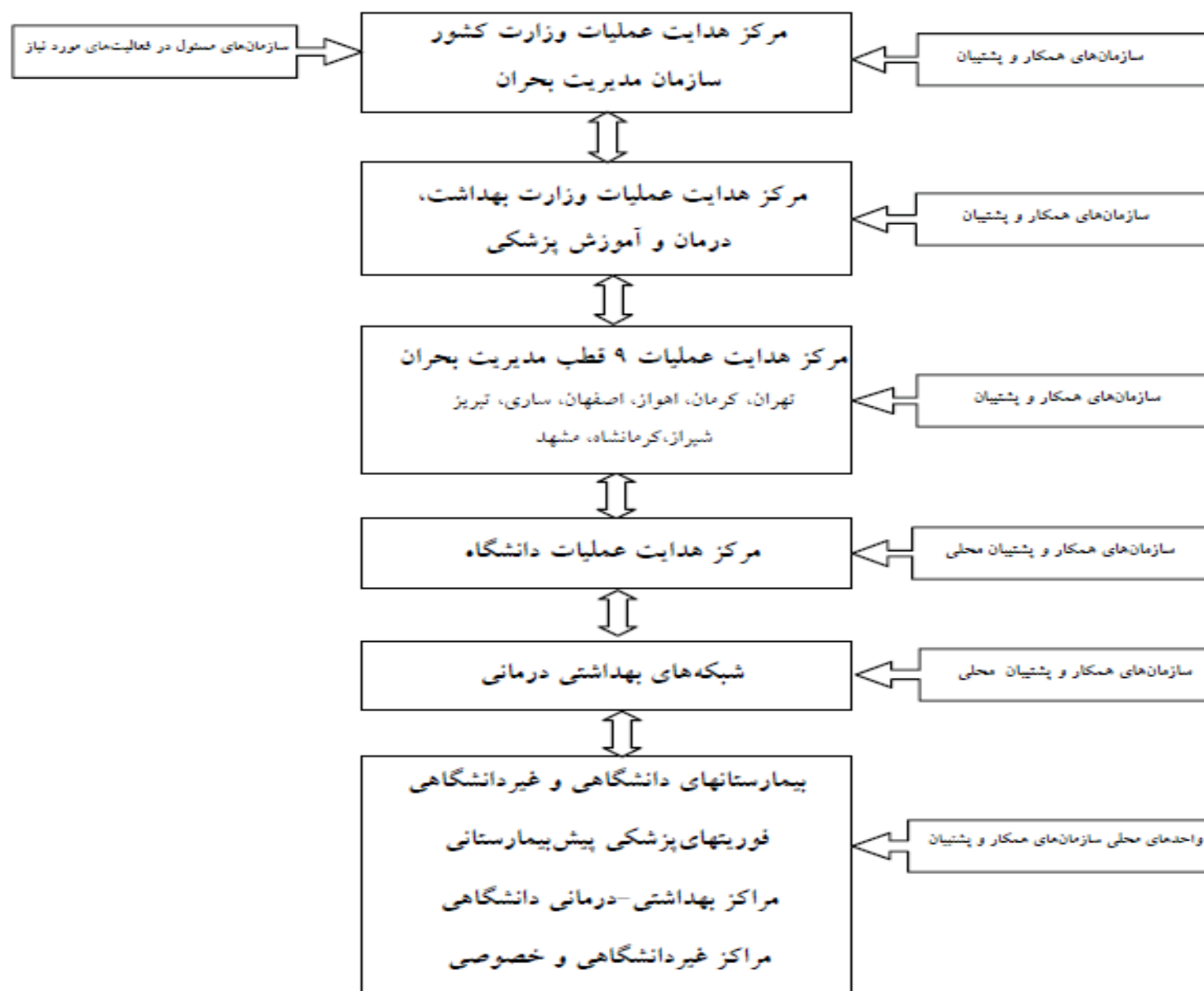
دبیرخانه کارگروه سلامت

کمیته ها

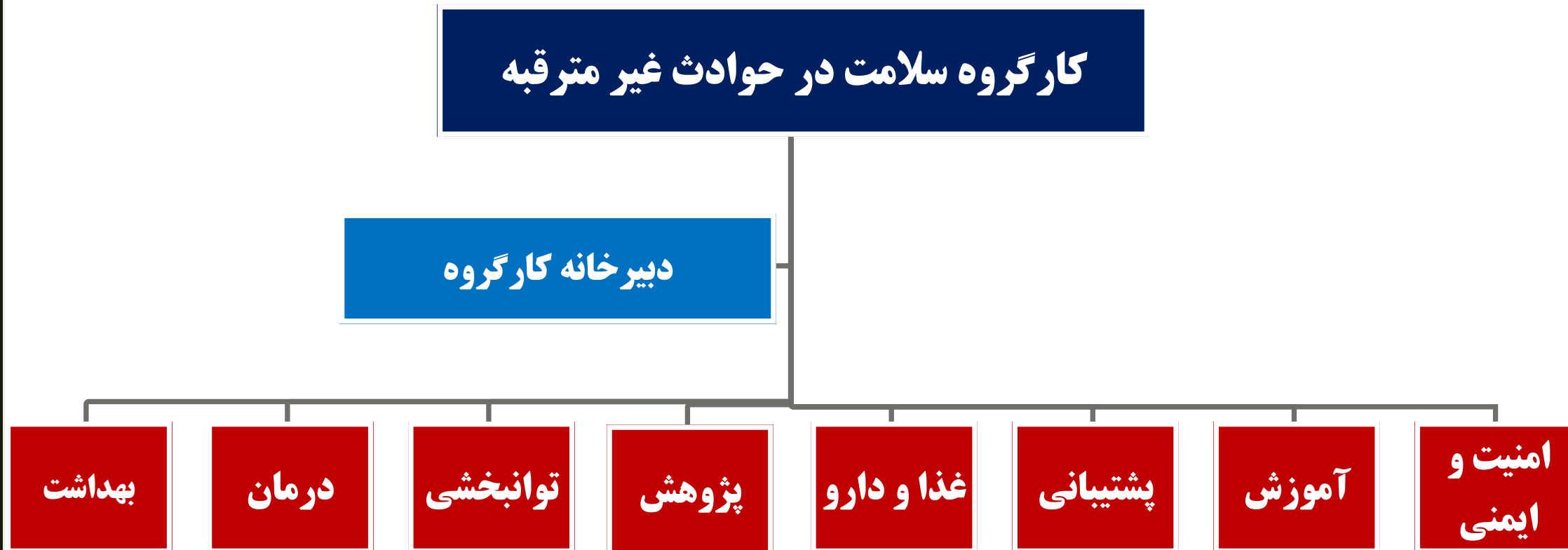
ردیف	نام کارگروه	سازمان مسئول
۱	امداد و نجات و آموزش همگانی	جمعیت هلال احمر
۲	امنیت و انتظامات	معاون امنیتی و انتظامی وزارت کشور
۳	امور سیل و مخاطرات دریایی، برق، آب و فاضلاب	وزارت نیرو
۴	آموزش و اطلاع رسانی	سازمان صدا و سیما
۵	<u>سلامت در حوادث غیرمترقبه</u>	<u>وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی</u>
۶	بیمه، بازتوانی، بازسازی، تامین و توزیع ماشین آلات، آواربرداری ساختمان ها، آتش نشانی، مواد خطرناک و انتقال و تخمین متوفیان	وزارت کشور و ریاست معاون هماهنگی امر عمرانی و رییس سازمان شهرداری ها و دهیاری ها
۷	سوخت و مواد نفتی	وزارت نفت
۸	تامین مسکن	بنیاد مسکن انقلاب اسلامی
۹	تشکل های مردم نهاد	معاونت امور اجتماعی و فرهنگی وزارت کشور
۱۰	حمل و نقل، شریان های حیاتی، بلایای جوی و طوفان	وزارت راه و شهرسازی
۱۱	خشکسالی، سرمازدگی و مخاطرات بخش کشاورزی	وزارت جهاد کشاورزی
۱۲	ارتباطات و فناوری اطلاعات	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات
۱۳	مخاطرات زلزله، لغزش لایه های زمین، ابنیه، ساختمان ها و شهرسازی	وزارت راه و شهرسازی
۱۴	مخاطرات زیست محیطی	سازمان حفاظت محیط زیست کشور

تشریح ساختار کلان مدیریت بحران در کشور در حوزه سلامت

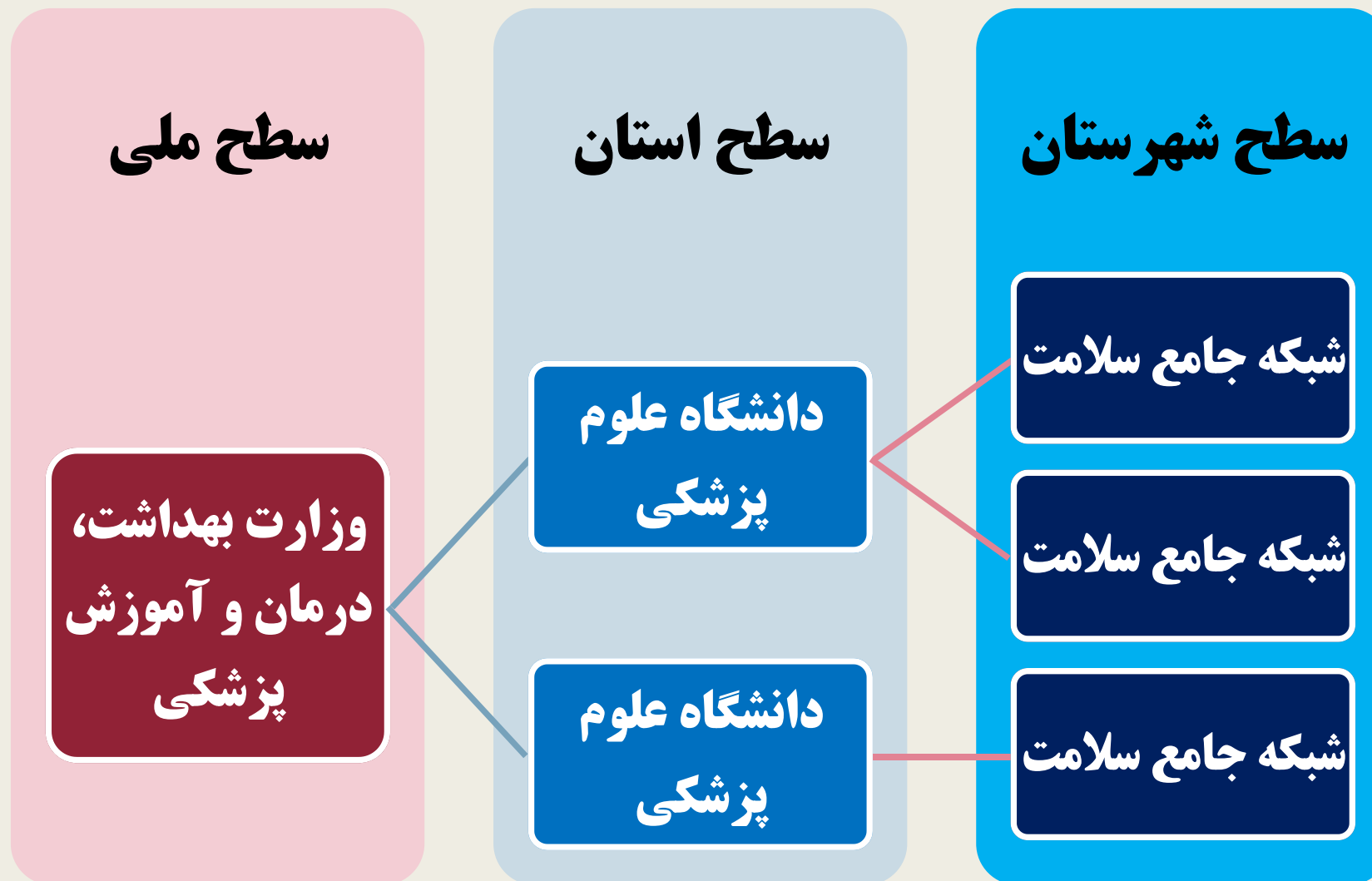

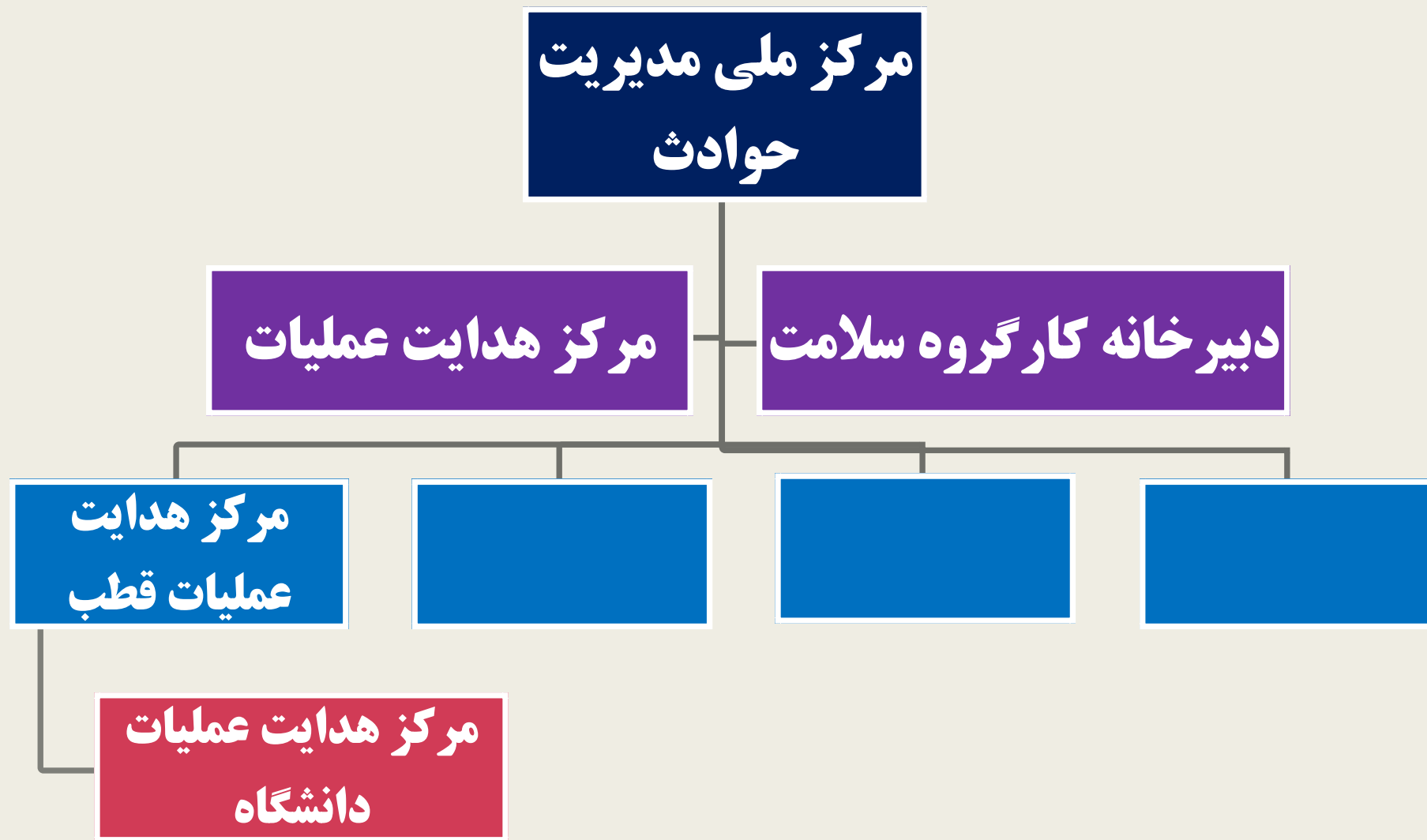
کارگروه سلامت در حوادث غیرمترقبه

کارگروه سلامت در حوادث غیر مترقبه

زنجیره هماهنگی و مدیریت کارگروه سلامت

دستگاه‌های همکار کارگروه سلامت در حوادث

- ☐ جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران
- ☐ بسیج جامعه پزشکی
- ☐ بخش خصوصی مرتبط با نظام سلامت به تشخیص رئیس کارگروه
- ☐ معاونت درمان سازمان تامین اجتماعی
- ☐ ستاد کل بهداری نیروهای مسلح
- ☐ وزارت جهاد کشاورزی
- ☐ سازمان بهزیستی
- ☐ نیروهای نظامی امنیتی و پلیس
- ☐ سازمان نظام پزشکی
- ☐ سازمان نظام پرستاری
- ☐ سازمان انتقال خون
- ☐ سازمان آتش‌نشانی و خدمات ایمنی

وظایف کارگروه سلامت در مراحل چهارگانه مدیریت خطر بلایا

- تهیه طرح جامع مدیریت بلایا در سطح ملی، منطقه‌ای و محلی
- تهیه و ابلاغ سامانه فرماندهی حوادث در سطح ملی، منطقه‌ای و محلی
- طراحی سامانه هشدار اولیه و همکاری با سایر سامانه‌های هشدار اولیه
- تعیین شرح وظایف هر یک از مدیران و پرسنل مورد نیاز در زمان آمادگی و مقابله با بلایا
- آموزش موارد لازم به مدیران و کارکنان ذیربط و برنامه‌ریزی برای تداوم آموزش‌ها
- آموزش عموم مردم در رابطه با نکات مورد توجه در مبحث سلامت

مرحله آمادگی

مرحله پاسخ

- ارزیابی سریع وضعیت سلامت منطقه
- ارائه خدمات پیش بیمارستانی
- ارائه خدمات بیمارستانی
- ارائه خدمات سلامت عمومی (پیشگیری، تغذیه، مادر و کودک، سلامت روان و مراقبت بیماری‌ها)
- نظارت و ارزیابی وضعیت بهداشت محیط

مرحله پیشگیری و کاهش آثار

مرحله بازیابی

- ارزیابی خطر سازه‌های متعلق به حوزه سلامت
- تعیین و رعایت اصول ایمنی در سازه‌های بیمارستان‌ها، درمانگاه‌ها، مراکز جامع سلامت و فوریت‌های پزشکی
- تعیین و رعایت اصول فنی و ایمنی در ساختمان‌های اداری و آموزشی
- ارتقای وضعیت سلامت مردم جهت کاهش آسیب‌پذیری
- تعیین و رعایت اصول فنی و ایمنی در نگهداری منابع، امکانات و تجهیزات

- ارزیابی خسارات انسانی و مالی
- بازسازی اماکن حوزه سلامت
- پوشش خدمات سلامت جمعیت متأثر در زمان بازیابی
- بازیابی روحی-روانی کارکنان حوزه سلامت
- تهیه گزارش و مستندات اقدامات انجام شده
- نظارت بر وضعیت بهداشت محل اسکان موقت

وظایف کارگروه در مرحله پیشگیری و کاهش آثار

- ❑ ارزیابی خطر سازه‌های متعلق به حوزه سلامت (بیمارستان‌ها، درمانگاه‌ها، مراکز جامع سلامت و فوریت‌های پزشکی)
- ❑ تعیین و رعایت اصول ایمنی در سازه‌های بهداشتی-درمانی
- ❑ تعیین و رعایت اصول فنی و ایمنی در ساختمان‌های اداری و آموزشی
- ❑ ارتقای وضعیت سلامت مردم جهت کاهش آسیب‌پذیری
- ❑ تعیین و رعایت اصول فنی و ایمنی در نگهداری منابع، امکانات و تجهیزات
- ❑ آموزش رعایت نکات ایمنی در زمان حوادث و بلایا

وظایف کارگروه در مرحله آمادگی

- ❑ تهیه برنامه جامع مدیریت بلایا (طبیعی-انسان ساخت) در سطوح ملی، منطقه‌ای و محلی
- ❑ تهیه و ابلاغ سامانه فرماندهی حوادث در سطوح ملی، منطقه‌ای و محلی
- ❑ طراحی سامانه هشدار اولیه و همکاری با سایر سامانه‌های هشدار اولیه
- ❑ تعیین شرح وظایف هر یک از مدیران و پرسنل مورد نیاز در زمان آمادگی و مقابله با بلایا
- ❑ آموزش موارد لازم به مدیران و کارکنان ذیربط و برنامه‌ریزی برای تداوم آموزش‌ها
- ❑ آموزش عموم مردم در رابطه با نکات مورد توجه در مباحث سلامت در حوادث و بلایا
- ❑ تهیه و ابلاغ دستورالعمل‌های نحوه انجام اقدامات اضطراری و احتیاطی در زمان حوادث و بلایا

وظایف کارگروه در مرحله پاسخ

- ❑ ارزیابی سریع وضعیت سلامت منطقه
- ❑ ارائه خدمات پیش بیمارستانی
- ❑ ارائه خدمات بیمارستانی
- ❑ ارائه خدمات سلامت عمومی (ایمن سازی/واکسیناسیون، تغذیه، مادر و کودک، سلامت روان، مراقبت بیماری‌های واگیر / غیر واگیر و بهداشت محیط)
- ❑ نظارت و ارزیابی خدمات پاراکلینیکی (رادیولوژی و آزمایشگاهی)
- ❑ نظارت / ارائه خدمات سلامت روان

وظایف کارگروه در مرحله بازیابی

- ☐ ارزیابی خسارات انسانی و مالی
- ☐ شروع فرایند بازسازی اماکن حوزه سلامت
- ☐ شناسایی اولویت های سلامت منطقه در حین / پس از بازسازی
- ☐ تداوم پوشش خدمات سلامت جمعیت متاثر در زمان بازیابی
- ☐ بازیابی روحی-روانی کارکنان حوزه سلامت
- ☐ تهیه گزارش و مستندات اقدامات انجام شده
- ☐ نظارت بر وضعیت بهداشت محل اسکان موقت
- ☐ اطلاع رسانی
- ☐ تداوم آموزش عمومی سلامت

نقشه راه کارگروه سلامت در حوادث غیر مترقبه

- ❑ تشکیل کارگروه بهداشت، درمان و توانبخشی در حوادث غیرمترقبه و پدافند غیر عامل دانشگاهی
- ❑ تدوین نقشه خطر منطقه تحت پوشش دانشگاه با استفاده از ابزارهای ملی
- ❑ تدوین سناریوهای مرتبط بر اساس نتایج تحلیل خطر
- ❑ تدوین و راه اندازی سامانه هشدار اولیه بر اساس الگوی ابلاغی
- ❑ طراحی، راه اندازی و فعال سازی مراکز هدایت عملیات دانشگاهی
- ❑ تدوین برنامه‌های پیشگیری، کاهش خطر، آمادگی، پاسخ، برنامه عملیاتی، برنامه بازتوانی و بازسازی حوزه سلامت
- ❑ کسب و ارتقای آمادگی لازم جهت مقابله با تهدیدات تسلیحات شیمیایی، بیولوژیک، سلاح های هسته ای و رادیولوژیک؛ روش‌های اطلاع از تهدیدات، کاهش آسیب، تشخیص و شناسایی عوامل و سیستم های حفاظت فردی و جمعی
- ❑ کسب آمادگی کامل سیستم بهداشتی درمانی جهت ارائه خدمات در صورت وقوع تهدید (حفاظت، پیشگیری، تشخیص، درمان و رفع آلودگی)
- ❑ ارتقا توانمندی و پاسخ گویی به نیازهای آزمایشگاهی نظام سلامت کشور
- ❑ شناسایی مراکز حیاتی، حساس و مهم مرتبط با حوزه سلامت
- ❑ تدوین سند جامع پدافند دانشگاهی بر اساس اسناد بالادستی تدوین شده
- ❑ تدوین شرح وظایف کلیه افراد درگیر در چرخه مدیریت حوادث خصوصا پاسخ
- ❑ آموزش برنامه و شرح وظایف به کلیه افراد درگیر
- ❑ توسعه آموزش و پژوهش و تربیت نیروی انسانی در حوزه پدافند
- ❑ ارتقا و حمایت از پژوهش های مرتبط بر اساس اولویت های ملی و محلی
- ❑ طراحی سامانه مدیریت پاسخ به حادثه در سطح ستاد دانشگاه و سامانه فرماندهی حادثه در سطح ستاد دانشگاه و مراکز بهداشتی و درمانی
- ❑ برنامه ریزی جهت انجام تمرین برنامه های تدوین شده بصورت دوره ای (دور میزی و عملیاتی) با هماهنگی دبیرخانه مرکزی

فوریت‌های پزشکی در حوادث و بلایا

مدیریت مصدومین انبوه

Mass Casualty Management

□ مراقبت‌های اورژانسی پیش بیمارستانی

- نجات و کمک‌های اولیه
- تریاژ
- مراقبت در صحنه/بیمارستان میدانی/انتقال

□ خدمات بیمارستانی

- تریاژ
- حفظ ایمنی محیط بیمارستان
- ارائه خدمات به بیماران جدید و قبلی

□ ارائه خدمات پس از بیمارستان

نقش‌های اساسی فوریت‌های پیش بیمارستانی

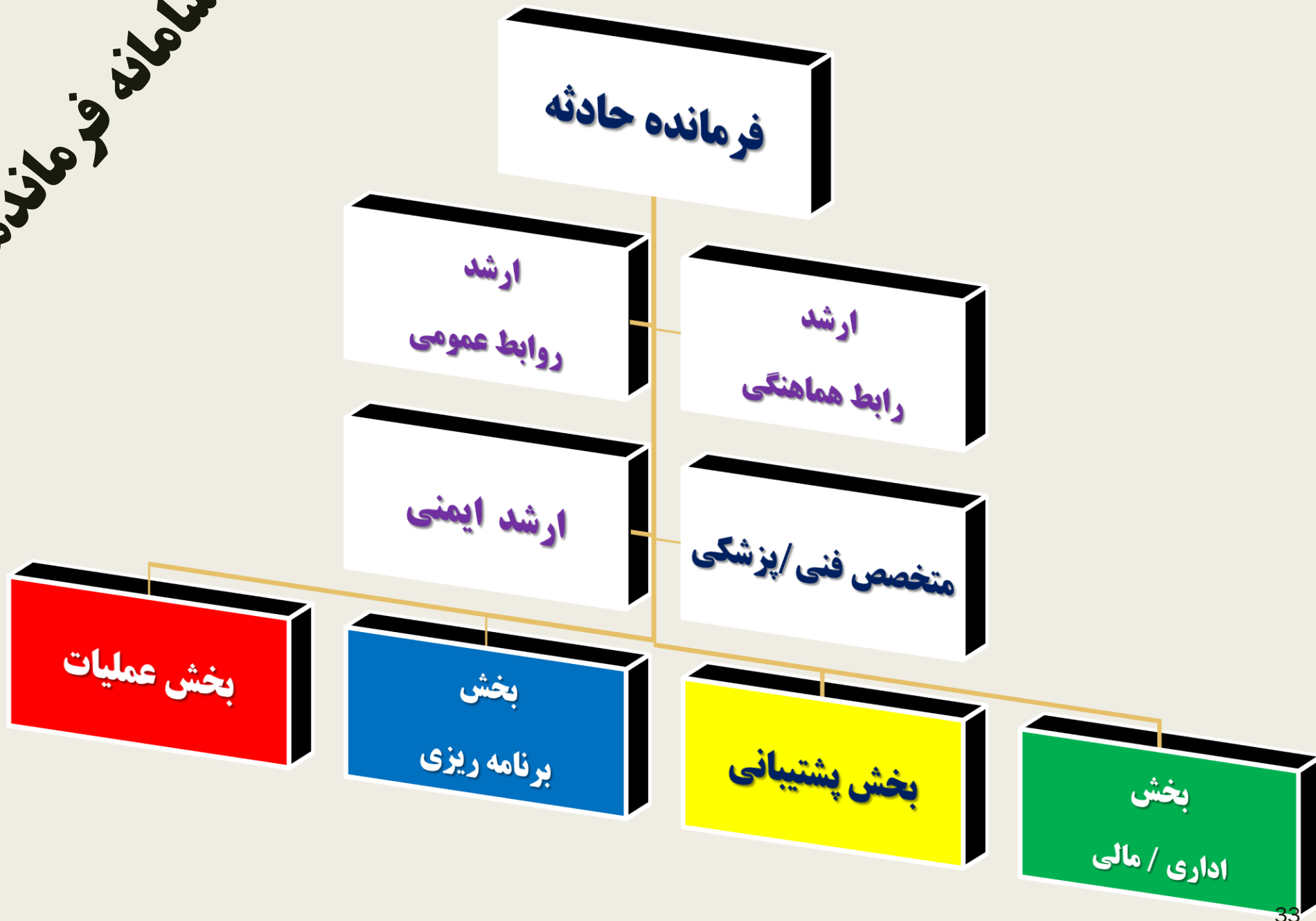
- ۱- ارزیابی و مدیریت صحنه حادثه
- ۲- انجام تریاژ و ارائه مراقبت‌های ضروری در جهت حفظ حیات بیماران
- ۳- پیشگیری از آسیب‌های بیشتر بیماران و مصدومان
- ۴- انتقال سریع به مرکز درمانی مناسب و مراقبت در حین انتقال
- ۵- ارائه گزارشی مناسب از نوع حادثه و وضعیت بیماران منتقل شده به مرکز درمانی

نقش‌های فوریت‌های پیش بیمارستانی در حوادث و بلایا

- ۱- مشارکت در ارزیابی سریع منطقه
- ۲- جمع‌آوری بیماران/مصدومان در نقاط ایمن
- ۳- تریاژ بیماران/مصدومان
- ۴- ارائه مراقبت‌های ضروری در جهت حفظ حیات بیماران
- ۵- پیشگیری از آسیب بیشتر بیماران/مصدومان
- ۶- انتقال صحیح بیماران/مصدومان به مرکز درمانی مناسب
- ۷- مراقبت از بیماران/مصدومان در حین انتقال
- ۸- ارائه گزارش از نوع حادثه و وضعیت بیماران منتقل شده به مرکز درمانی
- ۹- مشارکت و همکاری در پست پیشرفته پزشکی و بیمارستان‌های میدانی

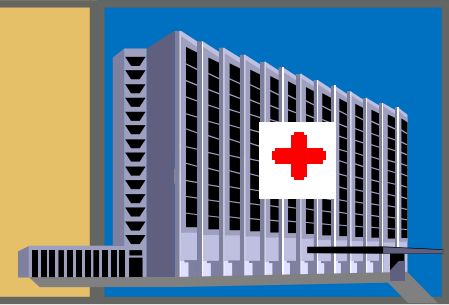
سامانه فرماندهی حادثه

دیاگرام مناطق؛ تریاژ، درمان و انتقال

Triage, Treatment & Transport

محل نگهداری اجساد

آمدگاه

محل استراحت

منطقه درمان

منطقه درمان

منطقه درمان

تریاز مجدد /
سطح دوم

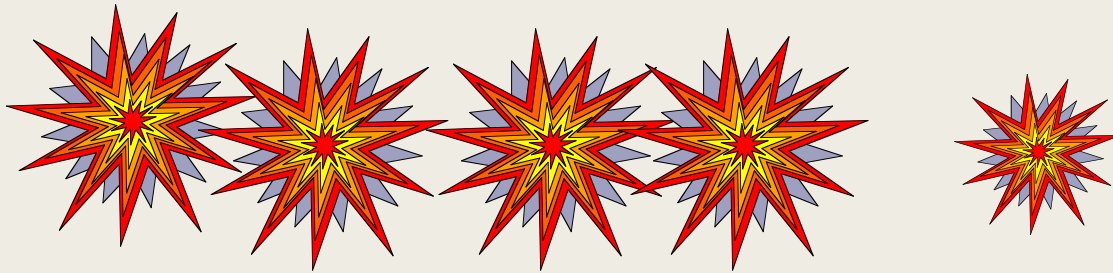
منطقه انتقال
بیماران

ورود بیماران از صحنه
و تریاز START

Realistically

Disaster

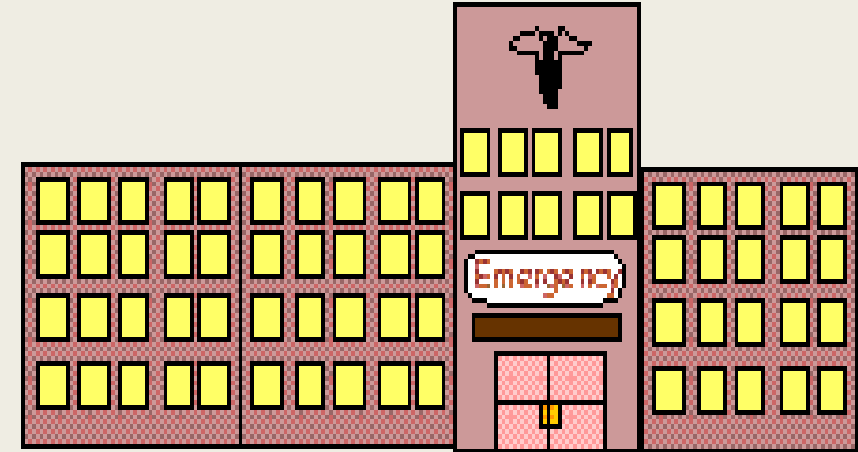
Disaster

رویکرد پایه

Scoop & Run

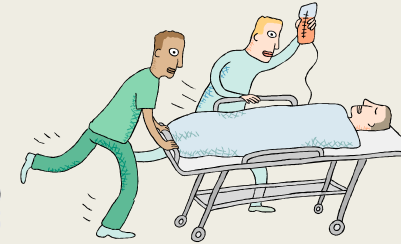
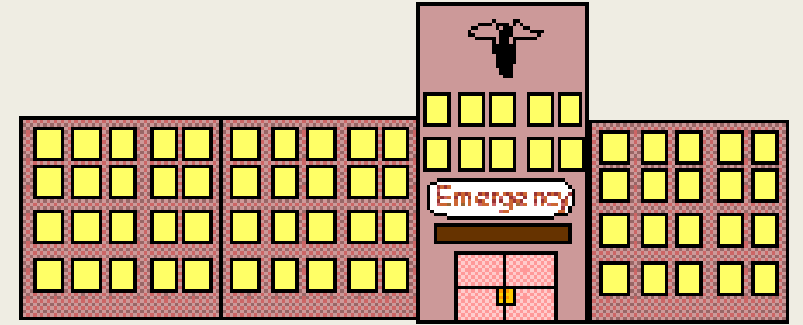
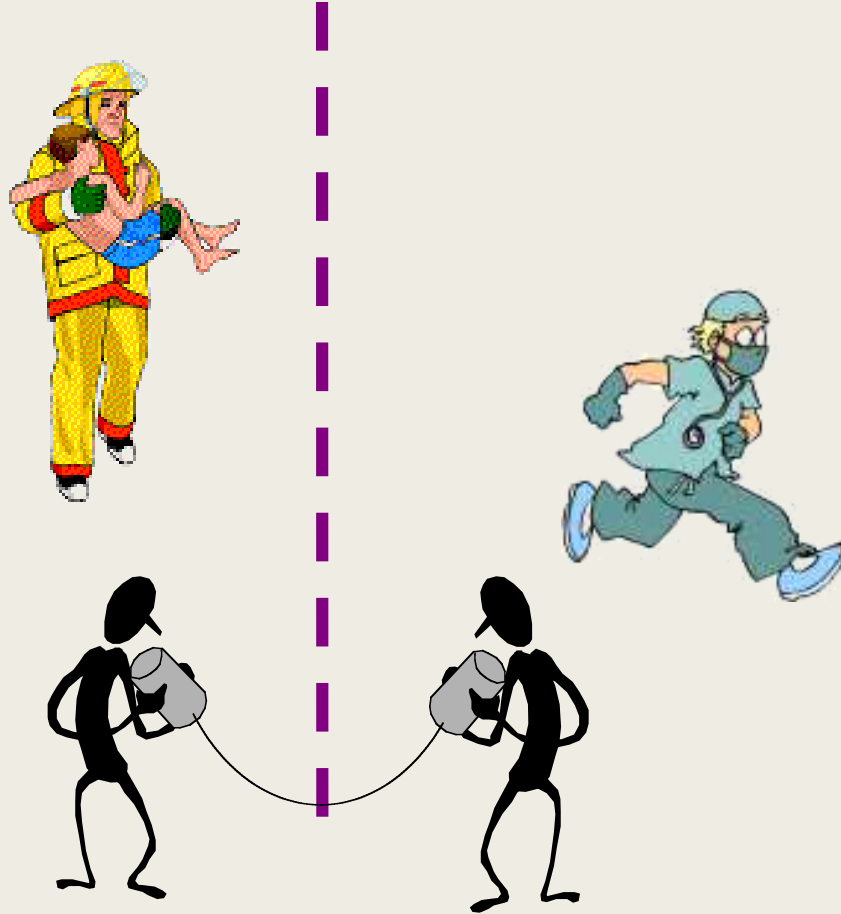
سوار کردن و بردن

رویکرد کلاسیک

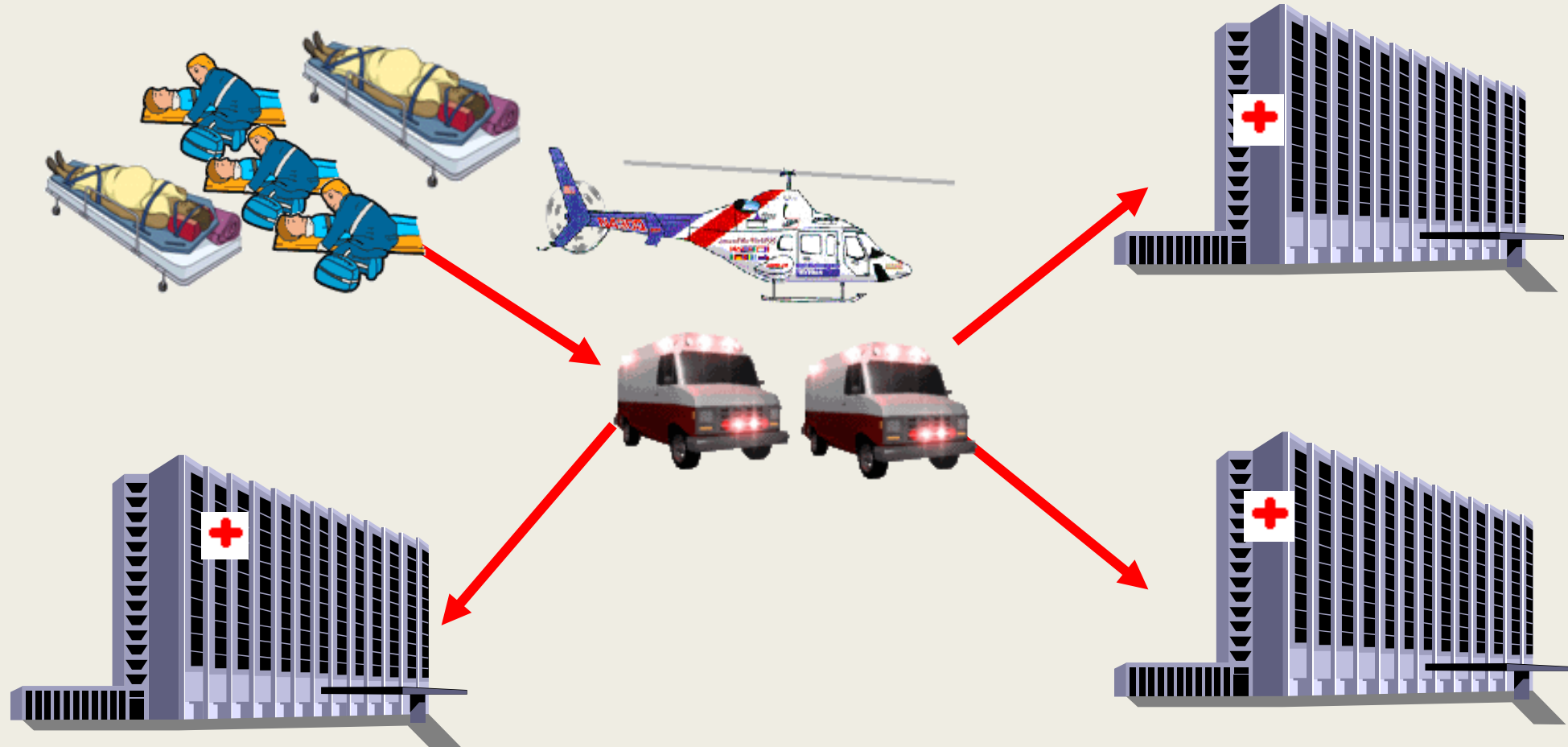
پیش از بیمارستان
Pre Hospital

بیمارستان
Hospital

رویکرد پیشرفته

مدیریت مصدومین انبوه

زنجیره نجات پایه

▪ جستجو و نجات

▪ تریاژ

▪ کمک‌های اولیه

▪ تریاژ

▪ درمان نهایی

منطقه بلازده

انتقال

بستری در بیمارستان

مدیریت مصدومین انبوه

زنجیره نجات پیشرفته

خدا قوت